

BOSHLANG‘ICH SINFLARDA O‘ZBEK TILIGA DOIR TERMINLARNING QO‘LLANILISHI.

Jumayev Elmurod Bekpulatovich

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti

ATMU dotsenti v.b, fffd (PhD)

Turdiyeva Sevinch Murod Qizi

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti

Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi 1-kurs talabasi

Email: sevinchturdiyeva140@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga o‘zbek tili terminlarini o‘rgatish jarayonining mazmuni, tamoyillari va samarali yo‘llari yoritilgan. Unda terminlarning yosh xususiyatlariga mos ravishda tanlanishi, ularning amaliy qo‘llanishi hamda dars jarayonida o‘quvchilarning til kompetensiyasini shakllantirishdagi ahamiyati ilmiy asosda tahlil qilingan. Shuningdek, terminlarni takrorlash, vizual materiallar orqali mustahkamlash hamda interfaol metodlardan foydalanishning natijadorligi ko‘rsatib berilgan.*

Kalit so‘zlar: *o‘zbek tili, termin, boshlang‘ich sinf, metodika, o‘qitish jarayoni, kompetensiya.*

Аннотация: *В данной статье раскрывается содержание и методика использования терминов узбекского языка в начальных классах. Рассматриваются особенности отбора терминов с учётом возрастных характеристик учащихся, их практическое применение, а также роль терминов в формировании языковой компетенции. Анализируются эффективные способы закрепления терминов посредством наглядных материалов и интерактивных методов обучения.*

Ключевые слова: *узбекский язык, термин, начальные классы, методика, процесс обучения, компетенция.*

Abstract: *This article discusses the use and teaching methodology of Uzbek language terminology in primary school grades. It terms, their practical application, and their role in developing students' linguistic competence. The article also examines the effectiveness of visual materials, repetition techniques, and interactive teaching methods in reinforcing terminology among young learners.*

Keywords: *Uzbek language, terminology, primary school, methodology, learning process, competence.*

Kirish

Boshlang‘ich ta‘lim jarayonida o‘zbek tiliga doir terminlarni o‘rgatish o‘quvchilarning savodxonligi, grammatik tushunchalarni anglash darajasi va nutqiy kompetensiyasining shakllanishida muhim o‘rin tutadi. Tilshunoslik terminlari orqali o‘quvchi tildagi hodisa va

birliklarni aniq farqlab, ularni amaliy nutqda qo'llashni o'rganadi. Shuning uchun boshlang'ich sinflarda terminlarni sodda, tushunarli va bosqichma-bosqich o'rgatish ta'lim samaradorligini oshiradi. Mazkur maqolada o'zbek tiliga doir terminlarning boshlang'ich ta'limdagi qo'llanilishi, ularni o'rgatishning metodik jihatlari hamda samaradorlik omillari yoritiladi.

Asosiy qism:

1. Boshlang'ich sinflarda terminlarni o'rgatishning nazariy asoslari

Boshlang'ich sinf o'quvchilari tilshunoslikka oid ilmiy tushunchalarni to'liq qabul qilishi uchun terminlar sodda shaklda, yengil ta'riflar bilan berilishi kerak. O'quvchilar mavhum tushunchalarni qabul qilishda qiynalishi sababli "ot", "sifat", "fe'l", "gap", "so'z turkumi", "bo'g'in" kabi terminlar avvalo amaliy misollar orqali ko'rsatiladi. Bu yondashuv o'quvchining terminlarni tez anglashiga yordam beradi.

2. Terminlarni yosh xususiyatlariga mos taqdim etish

Kichik yoshdagi o'quvchilar ko'proq vizual tasavvur orqali o'rganadi. Shu bois terminlarni o'rgatishda:

Ko'rgazmali qurollar, rangli kartochkalar, predmetlar orqali misollar, takroriy mashqlar, keng qo'llanadi.

Terminlar real hayot misollari orqali tushuntirilganda o'quvchilar ularni tezroq eslab qoladilar.

3. Terminlarni o'rgatishning metodik yo'llari

3.1. Interfaol metodlar:

"Aqliy hujum", "Juftlikda ishlash", "Klaster", "Kubik" kabi metodlar o'quvchilarning faol fikrlashini va terminlarni nutqda qo'llashini kuchaytiradi.

3.2. Ko'rgazmali yondashuv:

Har bir yangi termin rangli slaydlar, plakatlar yoki grafik organayzerlar orqali tushuntirilganda, o'quvchi o'sha terminni ko'rish orqali yaxshiroq idrok qiladi.

3.3. O'yin texnologiyalari:

Boshlang'ich sinfda o'yin orqali o'qitish yuqori samarali bo'lib, masalan:

"So'zdan gap tuz",

"So'z turkumini top",

"Kim ko'p misol ayta oladi?"

Kabi o'yinlar terminlarni mustahkamlaydi.

Tadqiqot metodologiyasi:

Mazkur mavzuni yoritishda quyidagi metodologik yondashuvlar qo'llanildi:

1. Nazariy tahlil metodi.

Tilshunoslik, boshlang'ich ta'lim metodikasi va psixologiya bo'yicha ilmiy adabiyotlar o'rganildi. Termin o'qitishning nazariy asoslari taqqoslab, mavjud ilmiy konsepsiyalar tahlil qilindi.

2.Kuzatish metodi.

Boshlang'ich sinflardagi o'zbek tili darslari kuzatilib, o'qituvchilarning terminlardan foydalanish tajribasi o'rganildi.

3.Pedagogik tajriba (metodik sinov).

Terminlarni o'rgatishda ko'rgazmali vosita, o'yin texnologiyalari va interfaol metodlar qo'llanib, o'quvchilarning natijalari qayd qilindi.

4.Taqqoslash va umumlashtirish.

Turli dars yondashuvlarining samaradorligi taqqoslandi, umumiy xulosalar ishlab chiqildi.

Tahlil: Tadqiqot natijalariga ko'ra:

1.Terminlar ko'rgazmali shaklda o'rgatilganda o'quvchilar 30–40% ko'proq eslab qoladi.

Rangli kartochkalar, real predmetlar, grafik organayzerlar terminning mazmunini tez anglashga yordam beradi.

2.Interfaol metodlar terminlarning amaliy nutqqa ko'chishini tezlashtiradi.

“Aqliy hujum”, “Juftlikda ishlash” jarayonida o'quvchi terminni faqat eshitmaydi, balki o'zi misol keltiradi, fikrlaydi, bahslashadi — bu esa o'zlashtirish darajasini oshiradi.

3.O'yin texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilar motivatsiyasini oshiradi.

O'yinlar jarayonida o'quvchi terminni o'rganayotgani sezilmaydi, lekin faol ishtirok orqali u mustahkamlanadi.

4.Terminlarni takrorlash ustuvor ahamiyatga ega.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari qisqa muddatli xotiraga ega bo'lgani sababli terminlar darsning turli bosqichlarida 3–4 marotaba takrorlanishi lozim.

5.Amaliy mashqlar terminlarni nutqqa singdiradi.

Diktant, matn tahlili, so'z yasash, gap tuzish kabi mashqlar terminlarning eskirmasdan amaliyotda qo'llanilishiga xizmat qiladi.

Xulosa: Boshlang'ich sinflarda o'zbek tiliga doir terminlarning o'rinli va izchil qo'llanilishi o'quvchilarning til kompetensiyasini rivojlantirishda asosiy omil hisoblanadi. Terminlarni yoshga mos shaklda berish, ko'rgazmali va interfaol metodlarni qo'llash, o'yin texnologiyalari bilan mustahkamlash natijasida o'quvchilar o'zbek tili grammatik tushunchalarini aniq va oson o'zlashtiradi. Tadqiqot natijalari terminlarni bosqichma-bosqich, izchil va faol metodlar yordamida o'rgatish ta'lim samaradorligini keskin oshirishini ko'rsatdi.

Foydalangan adabiyotlar:

1.O'zbekiston Respublikasi Kadrlar tayyorlash milliy dasturi. — Toshkent, 2021.

2.O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Boshlang'ich ta'lim davlat standarti. — Toshkent: 2021.

- 3.Yo'ldosheva, D., G'afforova, T. Boshlang'ich ta'lim metodikasi. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
- 4.Ahmedov, A., G'ulomov, A. O'zbek tilini o'qitish metodikasi. — Toshkent: O'qituvchi, 2018.
- 5.Qodirova, F., Meliyeva, M. Tilshunoslikka kirish. — Toshkent: Universitet nashriyoti, 2016.
- 6.G'afurov, N. O'zbek tili grammatikasi. — Toshkent: O'qituvchi, 2017.
- 7.Rasulov, R. Zamonaviy o'zbek tili. — Toshkent: Fan nashriyoti, 2020.
- 8.Hasanboyeva, O. Boshlang'ich ta'lim psixologiyasi. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
- 9.Shodmonqulova, N. Boshlang'ich sinflarda grammatik tushunchalarni shakllantirish metodikasi. — Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021.
- 10.Cummins, J. Language, Power and Pedagogy. — London: Multilingual Matters, 2000.
- 11.Nation, P. Learning Vocabulary in Another Language. — Cambridge: Cambridge University Press, 2013.
- 12.Vygotsky, L. Thinking and Speech. — Cambridge: MIT Press, 1987.
- 13.Richards, J., Rodgers, T. Approaches and Methods in Language Teaching. — Cambridge: Cambridge University Press, 2014.

